

М. Шевченко

Він був сином мужика —
і став володарем в царстві духа.
Він був кріпаком — і став велетнем
у царстві людської культури.

Він був самоуком —
і вказав нові, світлі і вільні шляхи
професорам і книжним ученим...
Найкращий і найцінніший скарб
доля дала йому лише по смерті —
невмирущу славу і всерозквітаючу радість,
яку в мільйонів людських сердець
все наново збуджуватимуть
його твори.

Леван Шанькоз

Тарас Шевченко

КОБЗАР

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

ББК 84.Укр1
УДК 82-2
Ш37

В оформленні книги використано
ліногравюру В. Касіяна.

ISBN 978-966-10-0135-9

© Богдан , художнє
оформлення , 2009

ПРИЧИННА

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

В таку добу під горою,
Біля того гаю,
Що чорніє над водою,
Щось біле блукає.
Може, вийшла русалонька
Матері шукати,
А може, жде козаченька,
Щоб залоскотати.
Не русалонька блукає:
То дівчина ходить,
Й сама не зна (бо причинна),
Що такеє робить.
Так ворожка поробила,
Щоб менше скучала,
Щоб, бач, ходя опівночі,
Спала й виглядала

Козаченька молодого,
Що торік покинув.
Обіщався вернутися,
Та, мабуть, і згинув!
Не китайкою покрились
Козацькії очі,
Не вимили біле личко
Слізеньки дівочі:
Орел вийняв карі очі
На чужому полі,
Біле тіло вовки з'їли, —
Така його доля.
Дарма щоніч дівчинонька
Його виглядає.
Не вернеться чорнобривий
Та й не привітає,
Не розплете довгу косу,
Хустку не зав'яже,
Не на ліжко — в домовину
Сиротою ляже!

Така її доля... О Боже мій милий!
За що ж ти караєш її, молоду?
За те, що так щиро вона полюбила
Козацькії очі?.. Прости сироту!
Кого ж їй любити? Ні батька, ні неньки,
Одна, як та пташка в далекім краю.
Пошли ж ти їй долю — вона молоденька,
Бо люде чужії її засміють.
Чи винна ж голубка, що голуба любить?
Чи винен той голуб, що сокіл убив?
Сумує, воркує, білим світом нудить,
Літає, шукає, дума — заблуdiv.

А ти, старий Дорошенку,
Запорозький брате!
Нездужаєш чи боїшся
На ворога стати?
— Не боюсь я, отамани,
Та жаль України, —
І заплакав Дорошенко,
Як тая дитина! —
Не розсиплем вражу силу,
Не встану я знову!..
Возьміть мої гетьманські
Клейноди, панове,
Та однесіть москалеві,
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На світі немає.
А я, брати-запорожці,
Возьму собі рясу
Та піду поклони бити
В Межигор до Спаса. —
Задзвонили в усі дзвони,
Гармати гримали,
У дві лави задніпрянці
З москалями стали
Аж на милю — меж лавами
Понесли клейноди...
Годі тобі, Петре, пити
Із Тясмина воду!
Положили ті клейноди
Попенкові в ноги.
Иди, Петре, в Межигор'я
Молитися Богу.

Не пустили Дорошенка,
У рясі пізнали,
Закували у кайдани,
В Сосницю послали.
А з Сосниці в Я р о п о л ч е *
Віку доживати.
Отак тобі довелося,
Запорозький брате!..

Виглянуло над Чигрином
Сонце із-за хмари,
Потягли в свої улуси
З турками татаре.
А ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Степаном,
Запалили церкву Божу.
І кості Богдана
Й Тимошеві в Суботові
Гарненько спалили
Та й пішли собі у Польщу,
Мов добре зробили.
А москалі з Ромоданом
В неділеньку рано
Пішли собі з поповичем
Шляхом Ромоданом.

Мов орел той приборканий,
Без крил та без волі,
Знеміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі,

---

* Село коло Москви. (Прим. Т. Шевченка).

Єгипту батьки Христа змушені були, рятуючись від різанини немовлят у Віфліємі.

Копти — нащадки автохтонного населення Єгипту. Згодом єгиптяни християнського віросповідання.

3-за Нілу сфінкси, мов сичі... — Давньоєгипетські скульптури, що зображали фантастичну істоту з тілом лева й людською головою; уособлювали духа-хранителя; ставилися поблизу храмів та пірамід — усипальниць єгипетських фараонів.

Фарисеї — прихильники суспільно-релігійної течії, яка була поширена в Іудеї з II ст. до н. е. по II ст. н. е. і відбивала інтереси середніх класів (торговців, ремісників, начотників-талмудистів).

Єлеон (Маслинова) — назва гори на схід від Єрусалима, з якої відкривається гарний краєвид на місто.

Вісон — коштовна шовкова тканина золотистого кольору.

...Ізраїльський архієрей! // Романський золотий плебей! — Коли Іудея підпала під протекторат Риму, верхівка іудейського духівництва зберігала свої привілеї ціною прислужництва перед римською владою.

Хіліон — довга сорочка.

...Івана // Її зарізали в тюрмі. — Іоана Хрестителя було ув'язнено на вимогу розпусної Іродіади; у фортеці Махера йому відтяли голову, щоб подарувати дочці Іродіади Саломеї в нагороду за танок перед царем.

ПОДРАЖАНІЄ ЕДУАРДУ СОВІ

Едуард Сова — польський поет Едвард Вітольд Желіговський (1816–1864), що писав під псевдонімом «Антоній Сова». Як учасник національно-визвольного руху в Литві, був засланий до Оренбурзького краю,

де заочно познайомився з Шевченком і зацікавився його творами. Після заслання зустрічався з Шевченком у Петербурзі, присвятив йому вірш «До брата Тараса Шевченка», читав свою недруковану драму «Зорський». Пісеньку сватів з цієї драми і наслідував Шевченко у своєму вірші.

ПОДРАЖАНІЄ ІЄЗЕКІЇЛЮ. ГЛАВА 19

Іезекіїль — біблійний пророк, твори якого складають одну з книг Старого Завіту й датуються VI ст. до н. е. Тяжкі випробування, яких зазнавала тоді Іудея внаслідок чужоземної навали, він пов'язував із звородінням зажерливої панівної верхівки, а також відступництвом усього народу від власної віри на користь чужих богів. Водночас намагався підтримувати дух своїх одновірців пророцтвами про майбутнє відродження Ізраїльського царства. Для стилю його творів характерна ускладнена інакомовність і насиченість туманними алегоріями.

ОСІЯ. ГЛАВА XIV

Подражаніє

Осія — біблійний пророк, що жив у VIII ст. до н. е. й передрікав загибель Ізраїльського царства як покару за себелюбство й зажерливість його недостойних проводитирів та за повсюдний занепад віри й моральних засад.

За Богдана, //Та за скаженого Петра... — Йдеться про Б. Хмельницького та Петра І.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ТВОРІВ

«А нумо знову віршувать...»	496
А. О. Козачковському	480
«Барвінок цвів і зеленів...»	801
«Блаженний муж на лукаву...»	384
«Боже, нашими ушима...»	385
«Боже, спаси, суди мене...»	387
«Буває, в неволі іноді згадаю...»	657
«Буває, іноді старий...»	630
«Бували війни й військовії свари...»	814
«Було, роблю що, чи гуляю...»	629
Варнак	497
Великий льох (<i>Містерія</i>)	325
Відьма (<i>Поема</i>) [перша редакція]	405
Відьма (<i>Поема</i>) [друга редакція]	706
«Вітер з гаєм розмовляє...»	165
В казематі	426
«В неволі тяжко, хоча й волі...»	437
«В неволі, в самоті немає...»	586
«Во Іудеї во дні они...»	757
«В Путивлі-граді вранці-рано...»	795
Гайдамаки	75
Гамалія	223
Г. З.	527
Гімн черничий	797
Гоголю	286
«Господь Бог лихих карає...»	389
«Готово! Парус розпустили...»	637

Давидові псалми	384
Дівичії ночі	261
«Дівча любе, чорнобриве...»	788
«Добро́, у кого є господа...»	515
Доля	703
До Основ'яненка	62
«Думи мої, думи мої...»	69
«Думи мої, думи мої, ви мої єдині...»	550
Думка («Вітре буйний, вітре буйний!...»)	14
Думка («Нащо мені чорні брови...»)	17
Думка («Тече вода в синє море...»)	13
Думка («Тяжко-важко в світі жити...»)	15
«Дурні та гордіі ми люди...»	633
Єретик	289
«За байраком байрак...»	427
«Заворожи мені, волхве...»	285
«Закувала зозуленька...»	562
[Заповіт] — див. «Як умру, то поховайте...»	398
«Заросли шляхи тернами...»	622
«За сонцем хмаронька пливе...»	549
«Заступила чорна хмара...»	591
«Зацвіла в долині...»	624
«За що ми любимо Богдана?...»	399
«Зійшлись, побрались, поєднались...»	816
«Злочинающих спина...»	791
«З передсвіта до вечора...»	796
«І Архімед, і Галілей...»	802
«І багата я...»	556
Іван Підкова	66
«І виріс я на чужині...»	551

«І день іде, і ніч іде...»	812
«І досі сниться: під горою...»	665
«Із-за гаю сонце сходить...»	568
«І знов мені не привезла...»	585
«І золотої й дорогої...»	634
І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє	372
«І небо невмите, і заспані хвилі...»	549
Іржавець	466
Ісаія. Глава 35 (<i>Подражаніє</i>)	729
«І станом гнучим, і красою...»	662
«І тут, і всюди — скрізь погано...»	809
«І широкою долину...»	579
Кавказ	366
Катерина	27
Княжна. (<i>Поема</i>)	442
«Колись, дурною головою...»	756
«Колись-то ще, во время оно...»	791
«Коло гаю в чистім полі...»	554
Косар	438
«Кума моя і я...»	816
Л.	802
Ликері	800
Лілея	400
«Лічу в неволі дні і ночі...» [перша редакція]	639
«Лічу в неволі дні і ночі...» [друга редакція]	723
Маленькій Мар'яні	393
[Марина]	530
Марія (<i>Поема</i>)	759
Марку Вовчку	728
Мар'яна-черниця	166

«Меж скалами, неначе злодій...»	543
«Меж царями-судіями...»	388
«Мені здається, я не знаю...»	652
«Мені однаково, чи буду...»	429
«Ми вкупочці колись росли...»	635
«Ми восени таки схожі...»	637
«Ми заспівали, розійшлись...»	642
«Минають дні, минають ночі...»	394
«Минули літа молодії...»	808
«Мій Боже милий, знову лихо!..»	754
«Мов за подушне, оступили...»	525
Молитва	790
Москалева криниця [перша редакція]	485
Москалева криниця [друга редакція]	666
Муза	703
«На батька бісового я трачу...»	665
«Навгороді коло броду...»	579
«На Великдень на солomé...»	628
На вічну пам'ять Котляревському	23
«Над Дніпровою сагою...»	798
Наймичка	347
На неза́будь Штернбергові	74
«На ріках круг Вавилона...»	391
«На улиці невесело...»	565
«Нащо мені женитися?..»	616
«Не вернувся із походу...»	587
Невольник (<i>Поема</i>)	731
«Не гріє сонце на чужині...»	459
«Не для людей, тієї слави...»	553
«Не додому вночі йдучи...»	594
«Не женися на багатій...»	288
«Не завидуй багатому...»	287
«Не кидай матері», — казали...»	429

«Не молилася за мене...»	643
«Не нарікаю я на Бога...»	803
«Неначе степом чумаки...»	596
Неофіти. (<i>Поема</i>)	680
«Не спалося, а ніч, як море...»	439
«Не так тії вороги...»	569
«Не тополю високу...»	577
«Не хочу я женитися...»	581
Н. Костомарову	434
Н. Маркевичу	73
Н.Т.	814
«Ну що б, здавалося, слова...»	523
N. N. («Мені тринадцятий минало...»)	457
N. N. («О думи мої! О слава злая!..»)	469
N. N. («Сонце заходить, гори чорніють...»)	457
N. N. («Така, як ти, колись лілея...»)	731
«Огні горять, музика грає...»	663
«Один у другого питаєм...»	475
«Ой виострю товариша...»	560
«Ой гляну я, подивлюся...»	503
«Ой діброво — темний гаю...»	788
«Ой крикнули сірії гуси...»	617
«Ой люлі, люлі, моя дитино...»	570
«Ой маю, маю я оченята...»	755
«Ой не п'ються пива-меди...»	564
«Ой одна я, одна...»	427
«Ой пішла я у яр за водою...»	569
«Ой по горі роман цвіте...»	754
«Ой стрічечка до стрічечки...»	476
«Ой сяду я під хатою...»	561
«Ой три шляхи широкії...»	433
«Ой умер старий батько...»	586

«Ой чого ти почорніло...»	571
«Ой я свого чоловіка...»	559
«О люди! люди небораки!...»	810
Осія. Глава XIV. (<i>Подражаніє</i>)	785
Перебендя	52
Песня караульного у тюрьмы	186
Петрусь. (<i>Поєма</i>)	645
[Переспіви зі «Слова о полку Ігоревім»]	
Плач Ярославни	793
«По улиці вітер віє...»	560
Подражаніє Едуарду Сові	783
Подражаніє Іезекіїлю	784
Подражаніє 11 псалму	726
Подражаніє сербському	789
«Полюбилася я...»	557
Полякам	470
«Породила мене мати...»	558
П. С.	525
«Пребезумний в серці скаже...»	386
Причинна	5
Пророк	541
«Псалом новий Господові...»	392
«Рано-вранці новобранці...»	436
Розрита могила	248
«Росли укупочці, зросли...»	799
Русалка	403
«Садок вишневий коло хати...»	435
«Самому чудно. А де ж дітись?...»	476
Саул	804
«Світе ясний! Світе тихий!...»	800

Сестрі	755
[Сичі]	542
Слава	705
Слепая (<i>Поэма</i>)	187
Сліпий (<i>Поэма</i>)	301
Сова	253
Сон («Гори мої високії...»)	460
Сон («На панщині пшеницю жала...»)	725
Сон (<i>Комедія</i>)	263
[Сотник]	597
«Та не дай, Господи, нікому...»	504
Тарасова ніч	18
«Тече вода з-під явора...»	812
«Тим неситим очам...»	792
Титарівна	516
«Титарівна-Немирівна...»	808
Тополя	55
«То так і я тепер пишу...»	495
Тризна	230
Три літа	395
«Туман, туман долиною...»	572
«У Бога за дверми лежала сокира...»	504
«У Вільні, городі преславнім...»	588
«Умре муж велій в власяниці...»	797
«У нашім раї на землі...»	625
«У неділеньку та ранесенько...»	576
«У неділеньку у святую...»	572
«У неділю не гуляла...»	282
«У перетику ходила...»	575
«У тієї Катерини...»	566
Утоплена	179
«Утоптала стежечку...»	578

«Хіба самому написать...»	631
Холодний Яр	381
«Хоча лежачого й не б'ють...»	809
Хустина	477
[Царі]	507
«Царів, кровавих шинкарів...»	790
Чернець	471
«Чигрине, Чигрине...»	250
«Чи є що краще, краще в світі...»	390
«Чи ми ще зійдемося знову?...»	439
«Чи не покинуть нам, небого...»	817
«Чи Ти мене, Боже милий...»	384
«Чи то недоля та неволя...»	664
«Чого мені тяжко, чого мені нудно...»	285
«Чого ти ходиш на могилу?...»	431
Чума	583
Швачка	562
Юродивий	699
«Якби ви знали, паничі...»	654
«Якби з ким сісти хліба з'їсти...»	811
«Якби зустрілися ми знову...»	529
«Якби мені черевики...»	556
«Якби мені, мамо, намисто...»	580
«Якби тобі довелося...»	618
«Якби-то ти, Богдане п'яний...»	757
«Як маю я журитися...»	615
«Я не нездужаю, нівроку...»	726
«Якось-то йдучи уночі...»	813
«Як умру, то поховайте...»	398

ЗМІСТ

Причинна	5
Думка («Тече вода в синє море...»)	13
Думка («Вітре буйний, вітре буйний!..»)	14
Думка («Тяжко-важко в світі жити...»)	15
Думка («Нащо мені чорні брови...»)	17
Тарасова ніч	18
На вічну пам'ять Котляревському	23
Катерина	27
Перебендя	52
Тополя	55
До Основ'яненка	62
Іван Підкова	66
«Думи мої, думи мої...»	69
Н. Маркевичу	73
На незабудь Штернбергові	74
Гайдамаки	75
«Вітер з гаєм розмовляє...»	165
Мар'яна-черниця	166
Утоплена	179
Песня караульного у тюрьмы	186
Слепая (<i>Поэма</i>)	187
Гамалія	223
Тризна	230
Розрита могила	248
«Чигрине, Чигрине...»	250
Сова	253
Дівичії ночі	261
Сон (<i>Комедія</i>)	263
«У неділю не гуляла...»	282
«Чого мені тяжко, чого мені нудно...»	285
«Заворожи мені, волхве...»	285

Гоголю	286
«Не завидуй багатому...»	287
«Не женися на багатій...»	288
Єретик	289
Сліпий (<i>Поема</i>)	301
Великий льох (<i>Містерія</i>)	325
Наймичка	347
Кавказ	366
І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє послання	372
Холодний Яр	381
Давидові псалми	384
1. «Блаженний муж на лукаву...»	384
12. «Чи Ти мене, Боже милий...»	384
43. «Боже, нашими ушима...»	385
52. «Пребезумний в серці скаже...»	386
53. «Боже, спаси, суди мене...»	387
81. «Меж царями-судіями...»	388
93. «Господь Бог лихих карає...»	389
132. «Чи є що краще, краще в світі...»	390
136. «На ріках круг Вавилону...»	391
149. «Псалом новий Господові...»	392
Маленькій Мар'яні	393
«Минають дні, минають ночі...»	394
Три літа	395
«Як умру, то поховайте...»	398
«За що ми любимо Богдана?...»	399
Лілея	400
Русалка	403
Відьма (<i>Поема</i>) [перша редакція]	405

В казематі	426
«Згадайте, братія моя...»	426
I. «Ой одна я, одна...»	427
II. «За байраком байрак...»	427
III. «Мені однаково, чи буду...»	429
IV. «Не кидай матері!» — казали...»	429
V. «Чого ти ходиш на могилу?...»	431
VI. «Ой три шляхи широкії...»	433
[VII.] Н. Костомарову	434
VIII. «Садок вишневий коло хати...»	435
IX. «Рано-вранці новобранці...»	436
X. «В неволі тяжко, хоча й волі...»	437
XI. Косар	438
XII. «Чи ми ще зійдемося знову?...»	439
«Не спалося, — а ніч, як море...»	439
Княжна (<i>Поема</i>)	442
N. N. («Сонце заходить, гори чорніють...»)	457
N. N. («Мені тринадцятий минало...»)	457
«Не гріє сонце на чужині...»	459
Сон («Гори мої високії...»)	460
Іржавець	466
N. N. («О думи мої! О славо злая!...»)	469
Полякам	470
Чернець	471
«Один у другого питаєм...»	475
«Самому чудно. А де ж дітись?...»	476
«Ой стрічечка до стрічечки...»	476
Хустина	477
А. О. Козачковському	480
Москалева криниця [перша редакція]	485
«То так і я тепер пишу...»	495
«А нумо знову віршувать...»	496

Варнак	497
«Ой гляну я, подивлюся...»	503
«Та не дай, Господи, нікому...»	504
«У Бога за дверми лежала сокира...»	504
[Царі]	507
«Добрó, у кого є госпóда...»	515
Титарівна	516
«Ну що б, здавалося, слова...»	523
«Мов за подушне, оступили...»	525
П. С.	525
Г. З.	527
«Якби зустрілися ми знову...»	529
[Марина]	530
Пророк	541
[Сичі]	542
«Меж скалами, неначе злодій...»	543
«За сонцем хмаронька пливе...»	549
«І небо невмите, і заспані хвилі...»	549
«Думи мої, думи мої, ви мої єдині...»	550
«І виріс я на чужині...»	551
«Не для людей, тієї слави...»	553
«Коло гаю в чистім полі...»	554
«Якби мені черевики...»	556
«І багата я...»	556
«Полюбилася я...»	557
«Породила мене мати...»	558
«Ой я свого чоловіка...»	559
«Ой виострю товариша...»	560
«По улиці вітер віє...»	560
«Ой сяду я під хатою...»	561
«Закувала зозуленька...»	562
Швачка	562

«Ой не п'ються пива́-меди...»	564
«На улиці невесело...»	565
«У тієї Катерини...»	566
«Із-за гаю сонце сходить...»	568
«Ой пішла я у яр за водою...»	569
«Не так тії вороги...»	569
«Ой люлі, люлі, моя дитино...»	570
«Ой чого ти почорніло...»	571
«Туман, туман долиною...»	572
«У неділеньку у святую...»	572
«У перетику ходила...»	575
«У неділеньку та ранесенько...»	576
«Не тополю високою...»	577
«Утоптала стежечку...»	578
«І широкою долину...»	579
«Навгороді коло броду...»	579
«Якби мені, мамо, намисто...»	580
«Не хочу я женитися...»	581
Чума	583
«І знов мені не привезла...»	585
«В неволі, в самоті немає...»	586
«Ой умер старий батько...»	586
«Не вернувся із походу...»	587
«У Вільні, городі преславнім...»	588
«Заступила чорна хмара...»	591
«Не додому вночі йдучи...»	594
«Неначе степом чумаки...»	596
[Сотник]	597
«Як маю я журитися...»	615
«Нащо мені женитися?...»	616
«Ой крикнули сірії гуси...»	617
«Якби тобі довелось...»	618

«Заросли шляхи тернами...»	622
«Зацвіла в долині...»	624
«У нашім раї на землі...»	625
«На Великдень на соломі...»	628
«Було, роблю що, чи гуляю...»	629
«Буває, іноді старий...»	630
«Хіба самóму написать...»	631
«Дурні та гордії ми люди...»	633
«І золотої й дорогої...»	634
«Ми вкупочці колись росли...»	635
«Готово! Парус розпустили...»	637
«Ми восени таки похожі...»	637
«Лічу в неволі дні і ночі...» [перша редакція]	639
«Ми заспівали, розійшлись...»	642
«Не молилася за мене...»	643
Петрусь (<i>Поема</i>)	645
«Мені здається, я не знаю...»	652
«Якби ви знали, паничі...»	654
«Буває, в неволі іноді згадаю...»	657
«І станом гнучим, і красою...»	662
«Огні горять, музика грає...»	663
«Чи то недоля та неволя...»	664
«На батька бісового я трачу...»	665
«І досі сниться: під горою...»	665
Москалева криниця (<i>Поема</i>) [друга редакція]	666
Неофіти (<i>Поема</i>)	680
Юродивий	699
Доля	703
Муза	703
Слава	705
Відьма (<i>Поема</i>) [друга редакція]	706
«Лічу в неволі дні і ночі...» [друга редакція]	723

Сон («На панщині пшеницю жала...»)	725
«Я не нездужаю, нівроку...»	726
Подражаніє 11 псалму	726
Марку Вовчку	728
Ісаія, Глава 35 (<i>Подражаніє</i>)	729
N. N. («Така, як ти, колись лілея...»)	731
Невольник (<i>Поема</i>)	731
«Мій Боже милий, знову лихо!..»	754
«Ой по горі роман цвіте...»	754
«Ой маю, маю я оченята...»	755
Сестрі	755
«Колись дурною головою...»	756
«Якби-то ти, Богдане п'яний...»	757
«Во Іудеї во дні они...»	757
Марія (<i>Поема</i>)	759
Подражаніє Едуарду Сові	783
Подражаніє Іезекілю	784
Осія. Глава XIV. (<i>Подражаніє</i>)	785
«Дівча любе, чорнобриве...»	788
«Ой діброво — темний гаю!..»	788
Подражаніє сербському	789
Молитва	790
«Царів, кровавих шинкарів...»	790
«Злоначинающих спини...»	791
«Колись-то ще, во время оно...»	791
«Тим неситим очам...»	792
[Переспіви зі «Слова о полку Ігоревім»]	
Плач Ярославни	793
«В Путивлі-граді вранці-рано...»	795
«З передсвіта до вечора...»	796
«Умре муж велій в власяниці...»	797
Гімн черничий	797

«Над Дніпровою сагою...»	798
«Росли укупочці, зросли...»	799
«Світе ясний! Світе тихий!...»	800
Ликері	800
«Барвінок цвів і зеленів...»	801
«І Архімед, і Галілей...»	802
Л.	802
«Не нарікаю я на Бога...»	803
Саул	804
«Минули літа молодії...»	808
«Титарівна-Немирівна...»	808
«Хоча лежачого й не б'ють...»	809
«І тут, і всюди — скрізь погано...»	809
«О люди! люди небораки!...»	810
«Якби з ким сісти хліба з'їсти...»	811
«І день іде, і ніч іде...»	812
«Тече вода з-під явора...»	812
«Якось-то йдучи уночі...»	813
«Бували війни й військові свари...»	814
Н. Т.	814
«Зійшлись, побрались, поєднались...»	816
«Кума моя і я...»	816
«Чи не покинуть нам, небого...»	817
Письмо Т. Гр. Шевченко к редактору	
«Народного чтения»	820
Примітки	828
Алфавітний покажчик творів	944

Літературно-художнє видання

ШЕВЧЕНКО Тарас Григорович

КОБЗАР

Головний редактор *Богдан Будний*
Відповідальний за випуск *Борис Шавурський*
Редактори *Наталя Паскевич, Тетяна Риженко*
Художник *Світлана Бялас*
Верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 10.08.2009. Формат 60×84/32. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 27,9. Умовн. фарбо-відб. 27,9. Обл.-вид. арк. 18,28.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

E-mail: *publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com*
www.bohdan-books.com

Шевченко Т. Г.

Ш37   Кобзар. — Тернопіль: Богдан, 2009. — 960 с.

Повне видання поетичних творів Т. Шевченка.
Розраховано на масового читача.

ББК 84.4УКР1
УДК 82-2

ISBN 978-966-10-0135-9